

Sotsiaalministri käskkirja „Sotsiaalkaitseministri 17.03.2025 käskkirjaga nr 28 kinnitatud toetuse andmise tingimuste „Peremajade rajamine ja olemasolevate ruumide kohandamine ööpäevaringsete teenuste osutamiseks suure abivajaduse ja kompleksprobleemidega lastele“ muutmise“ seletuskiri

I. Sissejuhatus

Toetuse andmise tingimusi (edaspidi TAT) muudetakse seoses TAT elluviija (AS Hoolekandeteenused) taotlusega muuta teenuseüksuste suurust ja pikendada abikõlblikkuse perioodi. Sellest tulenevalt muudetakse ka näitajate sihttasemete saavutamise aastaid, ühe üksuse asukohta ja eelarve jaotust aastate vahel.

Käskkirja muutmise eesmärgi on tegevuste elluviijale haldus- ega töökoormuse kasvu, kuna hoonete projekteerimisega ei ole alustatud ja kõik kavandatud muudatused saab halduskoormuse kasvuta ja eesmärgi täitmiseks kohe arvesse võtta.

Käskkirja ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna laste heaolu teenuste poliitika juht Brit Tammiste (tel 5884 0661, brit.tammiste@sm.ee), nõunik (laste heaolu teenused) Merileid Vinkler (tel 5866 9107, merileid.vinkler@sm.ee) ja välisvahendite osakonna nõunik Tiia Taevere (tel 5919 2604, tiia.taevere@sm.ee). Käskkirja juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusnõunik Piret Eelmets (tel 626 9128, piret.eelmets@sm.ee). Käskkirja on keeletöötanud Rahandusministeeriumi ühisosakonna dokumendihaldustalituse keeletöötaja Virge Tammaru (tel 5919 927, virge.tammaru@fin.ee).

Märkused

Käskkiri ei ole seotud muu menetluses oleva eelnõuga ega isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses.

Käskkirja muutmise eesmärgi on tegevuste elluviijale haldus- ega töökoormuse kasvu, kuna hoonete projekteerimisega ei ole alustatud ja kõik kavandatud muudatused saab halduskoormuse kasvuta ja eesmärgi täitmiseks kohe arvesse võtta.

II. TAT muudatuste sisu

Punktiga 1 pikendatakse TAT abikõlblikkuse perioodi tingituna kinnisvara-, planeeringu- ja ehitusõiguse piirangutest. Sobiva asukoha valiku aeg pikeneb objektiivsetel põhjustel (planeeringu- ja ehitusõiguse piirangud, nõuded turvalisusele ja ligipääsetavusele, avaliku ruumi / naabruskonna sobivus). Elluviija on rakendanud riskijuhtimise meetmeid (paralleelne kinnistute kaardistus, varuvariantide hoidmine, varajane koostöö kohaliku omavalitsusega) ja esitas ajakohastatud ajakava. Pärast sobiva asukoha leidmist kehtestatakse detailplaneering ja taotletakse ehitusõigust.

Punktiga 2 muudetakse tegevuse 2.2 nimetust, eesmärki ja tulemust.

Uus eesmärk on rajada Tallinnase vähemalt kaks teenuseüksust, kus üksuses on maksimaalselt 24 kohta kuuekohalistes peresarnastes rühmades. Teenuseüksuste rajamisel võib lisaks peremajadele kasutada ka muid ruumilisi lahendusi, kui need võimaldavad KLA teenuse eesmärgipärast osutamist ning vastavad sihtrühma vajadustele. Uued üksused rajatakse koos kooli-, ühistegevus-, personali- ja abiruumide ning õuealaga. Täiendavate ruumide lisandumine vähendab lapse vajadust liikuda erinevate asutuste vahel ning toetab järjepidevat, individuaalset ja kogukonnapõhist teenusekorraldust. Seoses ruumiprogrammi muutusega ei ole varem Laevastiku 20 kinnistule projekteeritud hoone KLA teenuse osutamiseks sobiv ja vaja on leida uus sobiv kinnistu. Elluviija on lubanud uued kinnistud leida hiljemalt 2026. aasta lõpuks.

Muudatus on tingitud teenuse eripärast ja sihtrühma vajadustest. KLA teenuse sisu hõlmab lapse arendamist, sealhulgas hariduslikku arengut, ning teisi toetavaid ja arendavaid tegevusi. Ruumiprogramm peab võimaldama täita teenuse standardi miinimumnõudeid ning vähendada

võimalikku ruumipuudusest tulenevat survet. Seetõttu on oluline rajada lisaks eluruumidele kooli-, ühistegevus-, abi- ja personaliruumid ning õueala soovitavalt järgmises koosseisus:

- ühistegevuste (koosolekud, teraapiad jne) ruumid 4 x 8 m²;
- loovtegevuste ruum 24 m²;
- üks töötajate töötuba 16 m², kus hoitakse tegevustarbeid ja valmistatakse ette tegevusi;
- spordiruumid (jõusaal ja matisaal) 2 x 35 m²;
- puhkeruum (töötajatele);
- üks WC ja üks duširuum;
- köögruumid võimalusega kauba vastuvõtmiseks ja toidu väljastamiseks rühmadesse 40 m²;
- turvalisuse tagamise lahenduste ja sissepääsu halduse töökoht (vajaduse korral julgestustöötajale/saatjale) 6 m²;
- teenuse turvalist osutamist toetavad tehnilised lahendused, sealhulgas vajaduse korral kaamerate paigaldamise võimalus
- ruum laste vastuvõtmiseks ja külalistega kohtumiseks (sh esmaseks hindamiseks, suunamiseks ja asjade läbivaatuseks sotsiaalhoolekande seaduse (SHS) § 130⁴ alusel), kus toimingud dokumenteeritakse lapse juuresolekul (kui tervises seisund võimaldab) ning austatakse sõnumisaladust ja lapse inimväärikust), koos WC-ga kokku 16 m²;
- tervishoiuteenuse osutamise ruum koos WC-ga 10 m²;
- vaheruum, hoiuruum sporditarvete, aiatööriistade jms jaoks 10 m²;
- turvaline ja lapsesõbralik õueala aktiivseteks tegevusteks ning välispordiala (vajaduse korral piiratud proportsionaalsete laste turvalisuse tagamise lahendustega).

Punktiga 3 jäetakse välja punkt 2.3 koos alapunktidega, kuna Tallinnasse rajatavad üksused on kirjeldatud muudetud punktis 2.2.

Tegevuse 2.2 vastavus deinstitutionaliseerimise põhimõtetele

Investeeringu ülesehitus lähtub deinstitutionaliseerimise põhimõttest, mille kohaselt on eelistatud väikesed, peresarnase korraldusega ja kogukonnapõhisesse teenuste võrgustikku lõimitud lahendused. Kavandatavad muudatused ei too kaasa institutsionaalse hooldusmudeli tugevdamist ega uute suuremahuliste kollektiivsete teenuseüksuste loomist.

Taristulahenduse muudatused, sealhulgas haridus-, teraapia-, tervishoiu- ja personali tööruumide kavandamine, on funktsionaalselt seotud lapse individuaalsete vajaduste hindamise ja arengu toetamisega ning ei ole suunatud järelevalve- ega piirangumeetmete laiendamisele. Nimetatud ruumid võimaldavad pakkuda teenuseid lapsele võimalikult terviklikult ühes turvalises keskkonnas, vähendades vajadust lapse eraldamiseks teise asutusse ning toetades seeläbi tema õigust haridusele, tervisele, arengule ja sotsiaalsele kaasatusele. Personali- ja tugiruumid tagavad kvaliteetse toe ja ohutuse. Teenuseüksuste väikesemahuline ja peresarnane struktuur koos arengut toetavate tegevus- ja tugiruumidega aitab vältida režiimikeskse või segregatsioonipõhise keskkonna kujunemist ning vähendab ebaproportsionaalsete turva- või piirangumeetmete kasutamise riski. Seetõttu toetavad kavandatavad muudatused sisuliselt deinstitutionaliseerimise eesmärgi, edendades kogukonnapõhist, lapse individuaalsetest vajadustest lähtuvat ja põhiõigusi austavat teenusekorraldust.

Tervishoiuteenuse osutamise ruumi funktsionaalne iseloom

Tervishoiuteenuse osutamise ruum on kavandatud vajaduspõhisteks tervisetöinguteks. Ruum ei kujuta endast püsivat raviosakonda ega asenda kogukonna tervishoiusüsteemi, vaid toetab lapse ligipääsu sellele privaatsust ja väärikust austaval viisil.

Piirangute rakendamise põhimõtted ja põhiõiguste kaitse

Turva- ja piirangumeetmed on kavandatud vajaduspõhiste ja proportsionaalsetena ning neid rakendatakse üksnes viimase abinõuna lapse või teiste isikute turvalisuse tagamiseks. Ruumilahendus väldib institutsionaalse massiivsuse muljet ning toetab privaatsuse, läbipaistvuse,

kaebemehhanismide ja regulaarse sõltumatu seire kaudu põhiõiguste tegelikku kaitset. Õueala turvalisus tagatakse lahendustega, mis ennetavad omavolilist lahkumist, kuid on kujundatud lapsesõbralikult ja mittekarakteristlikult (nt visuaalselt nn koduõue lahendus, privaatsust toetav haljastus jms), võimaldades igapäevaselt liikumist ja tegevusi õues.

Terviklahendus väldib massiivset füüsilist eraldamist ning arvestab inimväärikuse, eraelu puutumatuse, lapse õiguste ja mittediskrimineerimise põhimõtetega.

Punktiga 4 asendatakse näitajate tabel, et lisada sihttasemed aastateks 2027 ja 2029. Muudatus on vajalik seoses abikõlblikkuse perioodi pikendamisega, mis on tingitud sellest, et teenuseüksuste valmimine lükkub edasi.

Tegevuse 2.1 „Tervishoiuteenustega integreeritud teenusekohtade rajamine Maarjamaa Hariduskolleeegiumi Emajõe üksusesse Kaagveres“ taristu ja teenuseüksused saavad eeldatavalt valmis 2027. aastal, sest kinnisvara ei ole veel elluvijja omandis, mis on omakorda oluline investeeringute tegemisel.

Punktis 2.2 nimetatud Tallinnasse rajatavad teenuseüksused saavad valmis abikõlblikkuse perioodi lõpuks.

Punktiga 5 asendatakse sõnad „Mitteabikõlblik kulu“ sõnadega „Abikõlbmatu kulu“, et viia sõnakasutus ühendamäärusega kooskõlla.

Punkti 6 muudatus on seotud tegevuse 2.3 välja jäämisega.

Punktiga 7 seatakse elluvijale kohustus esitada rakendusüksusele makse saamise aluseks olevaid dokumente ja tõendeid üks kord kuus, kuigi varem oli võimalik seda teha ka üks kord kvartalis. Muudatuse põhjus on vajadus väljamakseid kiirendada, et aidata kaasa maksetega seotud eesmärkide saavutamisele.

Punktiga 8 lisatakse punkti 6.8 teise lausesse täpsustavalt, et lõppmakse tegemiseks on vaja, et elluvijale seatud tingimused ja kohustused oleks täidetud. Kehtivas TAT-s ei ole selles punktis märgitud sõnaselgelt, kelle poolt kohustuste täitmist silmas peetakse, kuigi see, et mõeldud on elluvijat, on tuletatav elluvijja kohustustest.

Punktiga 9 täpsustatakse TAT punktis 7.12, et taristu peab vastavama ka ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri 29. mai 2018. a määrusele nr 28 „Puudega inimeste erivajadustest tulenevad nõuded ehitisele.“ Muudatus on vajalik, sest rajatavad hooned peavad olema ligipääsetavad erivajadustega inimestele. Muudatus ei too kaasa lisakoormust elluvijale, sest sellele määrusele peab ehitist vastama ka ilma käesoleva TAT nõudeta.

TAT punkti 7.13 lisatakse elluvijale kohustus hiljemalt 31.12.2026 kooskõlastada Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonnaga Tallinnasse rajatavate KLA teenuseüksuste asukohad. Muudatus on vajalik, sest selgunud on täpsemad nõuded teenuse osutamiseks vajalikule ruumilahendusele ja täpsustunud on vajamineva maa-ala suurus, kuhu peab mahtuma kogu vajalik taristu. Kooskõlastamise eesmärk on tagada, et kavandatav asukoht ja ruumilahendus toetavad teenuse eesmärkide saavutamist ning vastavad sihtrühma vajadustele. Kooskõlastamine toimub elluvijja ja Sotsiaalministeeriumi laste ja perede osakonna koostöös teenuseüksuste kavandamise käigus. Elluvijja esitab rakendusüksusele info kooskõlastuse olemasolu kohta. Kui kavandatav asukoht või lahendus ei võimalda teenuse eesmärgipäraselt osutamist, jätkatakse koostöös sobiva lahenduse leidmist. Kui hiljemalt 31.12.2026 sobivaid asukohti ei leita, on risk, et TATis kirjeldatud projekti ei ole võimalik abikõlblikkuse perioodil ellu viia.

Punktiga 10 asendatakse punktis 10.2 ekslik viide punktile 7.8 õige viitega punktile 7.10.

Punktiga 11 asendatakse lisa „TAT finantsplaan ja eelarve tegevuste ning kulukohtade kaupa“ uue lisaga, sest abikõlblikkuse perioodi pikendamise tagajärjel ja sisuliste muudatuste tulemusena on vaja eelarve jaotust aastate ja tegevuste vahel muuta.

III. TAT vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käskkiri on vastavuses Euroopa Liidu õigusega. Muudatused järgivad ühissätete määrase horisontaalseid põhimõtteid (harta järgimine; mittediskrimineerimine, ligipääsetavus) ega toeta segregatsiooni; teenuse sisu toetab lapse õigusi, sealhulgas lapse parimaid huve ja proportsionaalsust.

Käskkirja koostamisel on arvestatud järgmiste Euroopa Liidu õigusaktidega:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.

IV. TAT muudatuste mõju

Muudatustega lisatakse teenuseüksuse ruumidele ka kooli-, ühistegevus-, abi- ja personaliruumid ning õueala, samuti kinnitatakse uus ruumilahendus ja eelarve jaotus aastate kaupa, mis võimaldab eelarve sihipärast optimaalset kasutust ja projekti eesmäärke paremini saavutada.

Ruumiprogramm toetab riskikäitumisega teismeliste vajadusi, luues väiksema ja turvalisema, peresarnase keskkonna, kus on võimalik pakkuda individuaalset tuge ja järjepidevat suhet täiskasvanutega. Väiksemad üksused ning selgelt eristatud tegevus-, õppe- ja nõustamisruumid vähendavad grupipingeid ja üleerutust, mis on sageli impulsiivse või agressiivse käitumise vallandajaks. Võimalus liikuda erinevate funktsioonidega ruumide vahel (õpe, loovtegevus, sport, individuaalne vestlus) toetab eneseregulatsiooni ning annab noorele kogemuse valikust ja kontrollist oma päeva üle.

Tervisetoiimingute ja vastuvõturuumide olemasolu võimaldab tundlikke teemasid käsitleda privaatselt ja väärikalt, mis on eriti oluline teismeliste usalduse ja koostöövalmiduse kujunemisel. Selline keskkond aitab ennetada konfliktide kuhjumist, vähendada piirangumeetmete kasutamise vajadust ning toetada noore vastutuse, sotsiaalsete oskuste ja eneseregulatsiooni järkjärgulist arengut. Seetõttu on muudatusel positiivne mõju sihtrühmale, kuna see loob eeldused rahulikuma, prognoositavama ja arengut toetava teenusekogemuse kujunemiseks.

V. TAT muudatuste jõustumine

Käskkiri jõustub üldises korras.

VI. TAT muudatuste koostööstamine

Eelnõu esitati koostööstamiseks eelnõude infosüsteemi kaudu Rahandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Kliimaministeeriumile, Riigi Tugiteenuste Keskusele, Euroopa Komisjonile ja ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonile. Eelnõu esitati arvamuse avaldamiseks AS-le Hoolekandeteenused ja Sotsiaalkindlustusametile.

Rahandusministeerium, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Kliimaministeerium, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium koostööstasid vaikimisi. Riigi Tugiteenuste Keskus koostööstas märkutega. Euroopa Komisjon, ühtekuuluvuspoliitika 2021–2027 rakenduskava

seirekomisjon ei esitanud märkusi. Sotsiaalkindlustusamet võttis teadmiseks, AS Hoolekandeteenused ei esitanud täiendavaid ettepanekuid.